

חלבולב הסנפירים Euphorbia cyathophora צמח **עשבוני ח"ש, בעל עלים אדומים המעטרים את התפרחות** **(ספטמבר 2021)**

ערגה אלוני

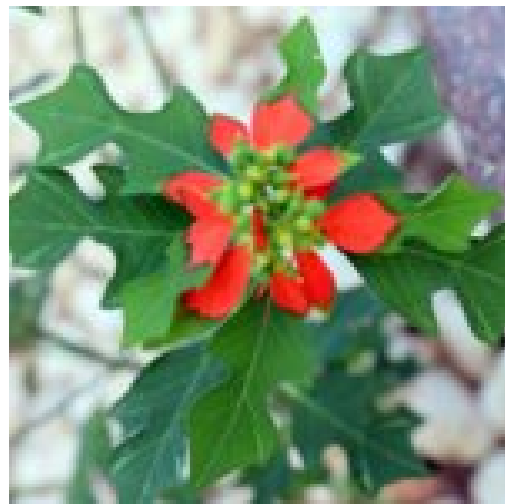
פתיח: **חלבולב הסנפירים** ממשפחת החלבולוביים, הוא צמח חד-שנתי עשבוני המגיע לגובה 1 מ', המאופיין בגבעולים זקופים ועלים פשוטים מסורגים ושפה שסועה. העלים המעטרים את התפרחת בעלי צבע אדום לוהט. התפרחות כוסית בעלת פרחים חד מיניים. הפרי הלקט כפוף מטה.

חלבולב הסנפירים הוא צמח עשבוני חד-שנתי ממשפחת החלבולוביים, בעל מספר גבעולים זקופים גליליים וקרחים. גובהו 1-1.5 מ' המתפתח לצורת שיח. קצה הגבעול מתפצל ונושא בראשו תפרחות המובלטות בעלים בצבע אדום בוהק. כל אברי הצמח מכילים שרף חלבי רעיל, הזורם החוצה בעת פגיעה בצמח.

חלבולב הסנפירים: מימין, צמח בפריחה מלאה. משמאל: העלים והתפרחות. צילמה ערגה אלוני ©

העלים נישאים על פטוטרת עבה סידורם וצורתם על הגבעול משתנה מה שיצר בלבול עם מין (*Euphorbia heterophylla*). העלים מבסיס הצמח עד לענפים נושאי התפרחת מסורגים על הגבעול צורתם דמוית אזמל, אורכם 2-10 ס"מ, רוחבם 1-4 ס"מ. צבע פני העלה ירוק גחווני ירוק בהיר עד קרם. לעיתים מעטרות שערות את עורקי העלים הקרובים לבסיס. קרוב לתפרחת צורת העלים לא אחידה: הם מסודרים נגדית, מאופיינים בצבע אדום בוהק הצובע חלק ניכר מהעלה לעיתים שפת העלה בעלת 2-6 אונות עם קצה מחודד, ולעיתים השפה משוננת באופן לא סדיר (Flora of Zimbabwe).

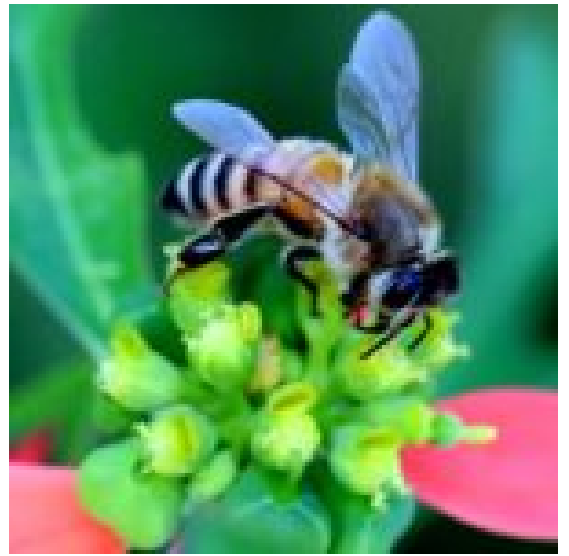

חלבולב הסנפירים: מימין כוסיות המכילות פרחים נקביים שהקדימו לפרוח והבשילו לפני פרחים זכריים בשיא פריחה. במרכז הכוסית הצופן. צילמה ערנה אלוני ©

הצמח חד ביתי, הפרחים מסודרים בתפרחות צפופות, כל תפרחת קרויה כוסית לכל אחת גבעול נפרד. הכוסיות מקובצות יחד בראש גבעול כסוכך. הפרחים חסרי עטיף, פרח נקבי אחד ומספר פרחים זכריים החבויים בכוסית. אורך כל כוסית 3-4 מ"מ, בבסיס הכוסית מצוי מבנה דמוי משפך בראשו שפתים צהובות בולטות. המבנה מכיל צופנים המייצרים צוף רב. במינים קרובים לחלבולב הסנפירים: **חלבולב קעור** (*E. cyathophora*) ו**חלבולב הדור** (*Poensettia = E. pulcherima*) שהוא צמח גינן לנוי, בשני המינים הצופנים מחוץ לפרח. הפרח הנקבי מבשיל בטרם בגרו פרחי הזוויג הזכרי (פרוטוגיניה). מתוך הכוסית נשלחות החוצה שלוש צלקות העלי שהן לבנות וכל אחת מפוצלות לשתיים. הצלקות יושבות במרכז השחלה ללא עמוד עלי. השחלה עילית נישאת על עוקץ ולה 3 מגורות. עם האבקה וההפריה העוקץ מתארך השחלה הופכת להלקט המתכופף מטה או נותר יציב כלפי מעלה. בשלב זה יגיחו מאותה כוסית פרחי הזוויג הזכרי. מהפרח בולט זיר האבקן, צבעו לבן, נושא בראשו שני מאבקים עגולים. בעת הבשלתם מתפקעות הלשכות מפזרות גרגירי אבקה רבים. **חלבולב הסנפירים** פורח תקופה ארוכה ממאי עד נובמבר. הצוף האגור בכוסית ואבקת הפרחים, מושכים חרקים כמו דבורים קטנות, דבורת דבש, זבובים פרפרים חיפושיות ופשפשים אחדים מהם מאביקים את הפרחים (*Flora of North America*).

חלבלוב הסנפירים: מימין דבורה עם חדק בצופן אוספת צוף ותוך כדי מאביקה את הפרחים. משמאל: נמלה על הצופן. צילמה ערגה אלוני ©

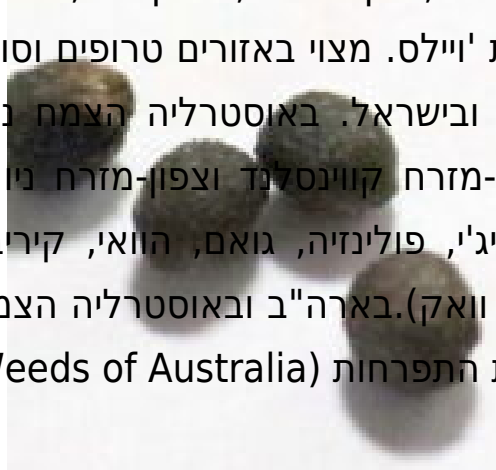
הצמח מייצר זרעים רבים. הזרע דמוי ביצה גדול ומפותח באורך 2-3 מ"מ רחבו 1.5 מ"מ. קליפתו מחוספסת, צבעה חום שחור והוא חסר קורונקולה (גוף שומני). עם הבשלת ההלקט הוא נפתח מתפרק והזרעים נפוצים למרחק על ידי חרקים (בעיקר נמלים). עלוות הצמח אינה נאכלת על ידי יונקים אוכלי עשב בגלל השרף החלבי הרעיל המגרה את הרירית בפה ובדרכי העיכול.

חלבוב הסנפירים: הפרי הלקט בן 3 מגורות המכיל זרעים גדולים מעוגלים ומחוספסים. צילמה ערנה אלוני ©

הצמח הובא לארץ כצמח נוי וכיום הוא נפוץ כפליט תרבות בשטחים אליהם נפוצו זרעים. בארץ הוא צמח זר שאינו נחשב לפולש והשפעתו אקולוגית נמוכה. גדל בשמש או בחצי צל, בקרקעות חוליות באתרים מופרעים וגם על קרקעות גירניות. מצוי באתרים מופרעים, אזורי פסולת, ושולי מטעים ופרדסים.

בעולם המין נפוץ באזורים טרופים וסובטרופים חמים. הוא יליד צפון אמריקה הטרופית (ארה"ב ומזרח מקסיקו) מרכז אמריקה (בליז, קוסטה ריקה, גואטמלה, הונדורס ופנמה), הקריביים ודרום אמריקה (בוליביה, קולומביה, אקוודור, ארגנטינה וצ'ילה) נפוץ באוסטרליה בקווינסלנד ובניו סאות' ויילס. מצוי באזורים טרופים וסוב-טרופים בסין, במערב הודו, בצפון מזרח דרום אפריקה ובישראל. באוסטרליה הצמח נמנה בין 200 העשבים הסביבתיים הנפוצים ביותר בדרום-מזרח קווינסלנד וצפון-מזרח ניו סאות' ויילס. התאזרח באיים רבים באוקיינוס השקט (פיג'י, פולינזיה, גואם, הוואי, קיריבטי, איי מרשל, נאורו, קלדוניה החדשה, ניואה, פלאו ואי וואק). בארה"ב ובאוסטרליה הצמח מגודל כצמח תרבות בגינות בשל יפי העלים המלווים את התפרחות (Weeds of Australia).

ספרות

Flora of Zimbabwe: <https://www.zimbabweflora.co.zw>

Weeds of Australia: www.keyserver.lucidcentral.org

Flora of North America: www.Flora.org